

Una història real sobre la força
d'un jove per superar l'horror nazi

EL NOI DE BUCHENWALD

ROBERT WAISMAN
SUSAN MCCLELLAND

ROBERT WAISMAN
I SUSAN MCCLELLAND

EL NOI DE BUCHENWALD

La història real d'un supervivent
de l'Holocaust

Traducció d'Anna Puente i Lluçà

Aquest llibre es basa en les experiències personals de l'autor. En alguns casos, els noms i altres elements identificadors de persones, llocs i esdeveniments s'han canviat per protegir la privacitat de les persones, atès que no es tracta d'un llibre sobre aquestes persones, sinó sobre les seves experiències i com han configurat la seva vida.

Fanbooks

Títol original: *Boy from Buchenwald*

© Robbie Waisman i Susan McClelland, 2021

© de la traducció: Anna Puente i Lluçà, 2021

© d'aquesta edició: Edicions 62, S. A., Fanbooks, 2021

Av. Diagonal, 662-664, 08034 Barcelona

www.fanbooks.cat

Primera edició: juny del 2021

ISBN: 978-84-18327-51-3

Dipòsit legal: B. 7.919-2021

Impressió a Catalunya

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

1

«Els gats mesquers s’hi reuniran amb les hienes, i els sàtirs es cridaran l’un a l’altre. Allà reposarà la fantasma Lilit, allà hi trobarà recer».

ISAÏES 34:14

L’home duia un abric llarg de color blau, net, ben planxat, de tub, amb botons de llautó, una creu gammada vermella i medalles que, segons vaig saber, indicaven el seu rang dins les *Schutzstaffel*, també conegudes com les SS, una unitat paramilitar del Partit Nazi alemany. L’home tenia els ulls blau cel entretancats, el front arrufat, i m’assenyalava a mi.

Jo caminava amb els homes cap a la fàbrica de municions de Skarżysko-Kamienna, a Polònia. La fàbrica es deia Hugo Schneider Aktiengesellschaft Metallwarenfabrik, però tothom l’anomenava HASAG.

Jo treballava a la fàbrica, com milers de jueus. Tots érem esclaus. Cap de nosaltres rebia un salari. La meva feina consistia a estampar les inicials «FES» als projectils d’artilleria per a la *Wehrmacht*, l’exèrcit nazi alemany. Era capaç d’estampar tres mil dos-cents projectils en cadascun dels meus torns de dotze hores, i treballava sis dies a la setmana. Quan vaig començar a la HASAG, tenia onze anys. Era el 1942. Durant els primers mesos, treballava

amb tanta intensitat que la pell de les mans se m'encetava i em sortia sang. Però si parava de treballar, sabia (perquè havia vist com els nazis i els soldats d'altres exèrcits que treballaven per a ells ho feien a altra gent) em matarien d'un tret. Vaig treballar fins que les ferides es van convertir en durícies i les mans se'm van encallir com el cuir per a les sabates.

Normalment feia el torn de dia, que començava a les set del matí. Però cada tantes setmanes, també ocupava el torn de nit.

Mentre avançava amb els homes del meu torn, aixecava molt els genolls, amb l'esperança de demostrar a l'home de les SS que tenia una salut de ferro. Però, igualment, l'home de les SS em va fer un gest perquè em separés de la fila. Cridava «*Raus!*», que en alemany vol dir «*Surt!*». En realitat, la llengua alemanya no era gaire diferent de l'ídix que jo parlava amb la meva família a casa. Per tant, sabia una mica d'alemany, com a mínim unes quantes paraules, quan vaig començar a la HASAG. Acabada la Segona Guerra Mundial, ja el parlava amb força fluïdesa.

Em vaig empassar el nus que se m'havia format al fons de la gola i vaig obeir l'home de les SS. Ell se'm va acostar i es va aturar tan a prop meu que vaig notar el seu alè enganxifós i calent a la cara. Vaig sentir l'olor del seu esmorzar d'ous i ceba quan es va ajupir per tornar-me a cridar «*Raus!*». Llavors em va fer girar i em va clavar la culata del rifle entre els omòplats.

—Camina —em va ordenar tot seguit.

Vaig tancar els ulls amb força, absolutament conscient d'on em portava: cap a la camioneta de caixa oberta que s'esperava al ralenti fora l'entrada principal dels barra-

cons on nosaltres, els esclaus, quedàvem empresonats quan no estàvem treballant.

També sabia per què m'havien seleccionat a mi. Durant dues setmanes havia tingut pujades i baixades de suors i calfreds a causa de la febre tifoide. Quan em va baixar la temperatura i vaig descobrir que encara era viu, vaig sospitar que un dels homes del barracó, potser aquell amic del pare que era carnisser *kosher*, m'havia mantingut amagat sota la palla i m'havia donat aigua. Sabeu, els guàrdies lituans que treballaven per als nazis venien a les set del matí i a les set de la tarda, quan els homes del torn de matí i els homes del torn de nit s'intercanviaven als llocs de feina, per assegurar-se que ningú s'amagava als barracons ni estava malalt. No sé per què, però a mi no m'havien descobert.

Quan ens vam acostar a la camioneta, vaig obrir els ulls.

—Un altre —va escopir el de les SS a l'home que vigilàva el vehicle.

El soldat de les SS em va ordenar que pugés a la caixa descoberta. Allà hi havia una vintena d'homes, prims com esquelets, amb la pell blava per la malnutrició, molts amb crostes a la cara a causa de les nombroses malalties que havien fluït pels barracons tal com el riu Kamienna fluïa per Skarżysko-Kamienna. Hi havia alguns homes de color groc: esclaus que treballaven amb àcid pícric, un explosiu relacionat amb el TNT. L'àcid pícric esgrogueïa la pell i els ulls d'aquests treballadors i, a llarg termini, els destrossava els ronyons.

Sabia que se'ns enduien al bosc per matar-nos. Primer, però, hauríem de cavar la nostra pròpia tomba.

—Una altra rata —vaig sentir que deïa un dels guàrdies.

—Aliment per als cucs.

Vaig començar a tremolar de por. Vaig notar com el pipí em regalimava per la cama.

Sabia que m'havia arriscat, tornant a la feina mentre encara estava pàl·lid i lent de moviments, però no havia tingut elecció. Si no ho hagués fet, tard o d'hora algú s'hauria adonat de la meva absència.

Quan el meu germà Abram treballava a la HASAG, al meu costat, em pessigava les galtes abans que passessin llista al matí perquè fes bona cara i em posava cartró a les sabates per fer-me semblar més alt i més gros. Als nazis no els acabava d'agradar que els nens treballessin, i en van acomiadar molts, segurament cap a la mort.

Jo seia a la caixa de la camioneta, darrere de tot, mirant enfora, primer cap als barracons llargs, grisos i negres, i després cap al cel del damunt, que es movia com si fos fum. Els meus ulls es van fixar en un núvol que avançava més de pressa que els altres. Semblava una illa enmig d'un mar de tempesta. De sobte, les tremolors que se m'havien instal·lat al moll de l'os van desaparèixer.

Vaig veure una llum com els rajos de sol, cosa que, vista amb retrospectiva, no podia ser de cap manera, aquell dia.

Llavors vaig notar que alguna cosa m'embolcallava, com una flassada suau, i em portava una calma, una lleugeresa que no havia sentit en els darrers tres anys, des d'abans que els alemanys entressin a Polònia com una tempesta de llamps i trons, ocupant-la, fent-se-la seva.

Moriria, però tot d'una no importava.

Vaig començar a recordar coses que havia oblidat des que havia començat a la HASAG: la mare cantant-me «Mayn Shtetele Belz», el pare abrigant-me dins del seu *tallit* a la sinagoga, els meus germans grans jugant a fut-

bol amb mi. Fins i tot vaig sentir la veu de la meva germana, la Leah, que em deia que ens tornàriem a trobar.

Aquell núvol fosc que semblava una illa es va convertir en unes ales com les dels àngels. «Azrael», vaig fer amb els llavis, sense dir-ho en veu alta. Notava com Azrael, l'àngel que transporta les ànimes al paradís, m'abraçava amb tota la tendresa del món dins del seu cos.

M'inundaven records de l'amor que sabia que vindria amb mi allà on anés.

Ja no m'aferrava a la vida.

Vaig sentir sons místics de carillons i campanetes minúscules, i fins i tot una coral.

Vaig exhalar, sabent que l'alè em marxava de dins.

Em trobava en un estat de fascinació i encís tan intens que al principi no vaig notar la mà forta que m'havia agafat del coll de la jaqueta.

M'estaven alçant de la camioneta.

L'alemany que venia sovint a la HASAG per supervisar els esclaus jueus, aquell de qui jo estava segur que ocupava un alt rang entre els nazis, perquè els alemanys es posaven molt drets, feien petar els talons, el saludaven i cridaven «*Heil Hitler*» quan els passava per davant, aquell home m'estava traient de la camioneta. Quan els alemanys d'Alemanya visitaven la fàbrica, ell presumia de mi, comentant la velocitat i l'eficiència amb què treballava. En aquell moment parlava a crits amb l'home de les SS, i li deia que jo era un treballador massa valuós, que treballava més de pressa que dos adults junts. Necessitava temps per recuperar-me. M'havien de salvar.

La música plàcida es va aturar i els pares van desaparèixer.

Azrael es va esfumar, també, i el cel, de color gris fosc, va començar a escopir pluja.

2

7 de juny de 1945

«Oblidar els morts seria com matar-los de nou».

ELIE WIESEL

El tren es va aturar en sec, i em vaig despertar amb el sotrac.

Em vaig fregar els ulls i vaig mirar per la finestra. Els núvols lliscaven davant dels rajos de sol, projectant ombres llargues sobre el que semblaven quilòmetres infinits de camps de blat. La mà esquerra m'havia quedat sota la cama i se m'havia adormit. La vaig sacsejar fins que vaig notar que tornava a cobrar vida i llavors vaig allargar el braç cap amunt i vaig obrir el pestell de la finestra. L'Abram Chapnik, a qui jo anomenava Abe, seia davant meu. Es va aixecar d'un salt i tots dos ens vam abocar cap a fora i vam respirar l'aire fresc de França.

Ens vam quedar en silenci, escoltant el cant matiner dels pardals, el grall d'un corb en la distància i els mugits que s'intercanviaven les vaques.

Vaig tancar els ulls i vaig aixecar el rostre cap al sol.

—Mira —va cridar l'Abe—. Ei, mira!

Em va clavar una coça al turmell.

—Au! —vaig cridar, obrint molt els ulls.

Per instint vaig serrar els punys, a punt per clavar-li una estomacada.

L'últim cop que havia pegat a l'Abe havia estat al camp de concentració de Buchenwald, just quan la primavera començava a fer les primeres alenades. A la nit, un vent penetrant es va escolar pels forats de les parets dels barracons. Damunt nostre sonaven els rugits i els brunzits dels avions. «Avions americans», va xiuxiuejar en Yakov Nikivirov, també conegut com a Jakow Gofman. En Jakow era un home gros, un artista del circ de Moscou o del Teatre Bolxoi (mai vaig saber ben bé quin), i ens havia acollit a mi i a l'Abe sota la seva protecció. En Jakow ens havia dit, el dia anterior: «Els americans són a prop i bombardegen Weimar». Alguns membres del moviment clandestí a Buchenwald, tal com ens va dir en Jakow, havien grimpat als teulats dels barracons de les profunditats del camp i havien escrit «SOS» amb plats blancs robats dels nazis per avisar els americans que no ens tiressin bombes.

Weimar, que era a uns vuit quilòmetres, estava sotmesa a un bombardeig brutal. Als presoners de Buchenwald ens enviaven a la ciutat després dels bombardejos nocturns per part dels americans perquè netegéssim la runa dels edificis destruïts que havia quedat escampada pels carrers. Tothom es presentava voluntari per anar-hi, perquè sovint els habitants de Weimar repartien menjar. L'Abe i jo hi havíem anat un parell de cops. El primer, una dona alemanya em va donar mitja llesca de pa; el segon, a l'Abe i a mi ens van regalar un bocí de formatge i una ampolla de llet.

En Jakow era immens, com un gegant gegantí, i portava un bigoti que es cargolava a les puntes. En Jakow ens va parlar del camp i dels presos polítics, com en Wilhelm Hammann, que era el Blockleiter, el líder del Bloc 8, format pels nostres barracons. L'Abe i jo li dèiem «Willy l'Alt», tot i que tampoc era tan alt. En Willy l'Alt havia estat mestre, membre del Partit Comunista Alemany, regidor municipal i, més endavant, parlamentari

per la província de Hesse. El líder del Partit Nazi, el führer Adolf Hitler, era feixista, i això volia dir que era un dictador. Els comunistes, tal com en Jakow ens va explicar a l'Abe i a mi, creien que tothom era igual. Els comunistes eren diametralment oposats als feixistes. En Willy l'Alt, com molts altres comunistes, havia estat a la presó des que els nazis havien pres el poder a Alemanya, el 1933.

La nit que aquell avió americà en concret va sortir a bombardejar, l'Abe imitava el so dels avions i després feia «BUM, BARRABUM!» per representar les explosions. Tots els nens del meu barracó, i també els homes, estaven en silenci, llevat de l'Abe.

En Jakow li va fer «xxxxt» perquè callés.

El Bloc 8 es trobava a prop de l'entrada principal de Buchenwald. Nosaltres érem en un dels barracons més propers als guàrdies nazis, i no pas lluny dels edificis on dormien els soldats de les SS. Tots sabíem que la guerra s'acabava. Alemanya havia perdut. Els comunistes del camp tenien accés a informació, i en Jakow ens havia explicat que els exèrcits aliats de la Gran Bretanya i els Estats Units, juntament amb un grapat de països més, ja trucaven a la porta d'Alemanya des de l'oest, mentre que l'Exèrcit Roig de la Unió Soviètica s'hi acostava des de l'est.

Tots els presoners del camp mostràvem la millor actitud possible, amb por de cridar l'atenció. Com que els nazis estaven a punt de perdre la guerra, podien contraatacar matant-nos a tots, posant dinamita per tot el camp o enviant-nos a caminar sense descans, fins que els genolls ens fessin figa i ens desploméssim a terra, morts. També hi havia el rumor que els nazis havien disfressat d'avions americans alguns dels seus propis Luftwaffe. Quan es fes del tot evident que la guerra s'havia acabat, aquells avions bombardejarien Buchenwald perquè a

ulls del món semblés que els americans havien matat gent innocent.

Però l'Abe no parava de fer sorollets d'avió i ens posava a tots en perill. Quan va començar a animar-se més del compte, li vaig clavar un cop de puny a l'ull i després al nas.

I tornaria a estomacar-lo, en aquell mateix tren.

—Deixa'm en pau —li vaig etzibar, fregant-me el turmell adolorit.

L'Abe va inclinar el cap i va parpellejar amb aquelles pestanyes llargues que emmarcaven uns ulls grossos, de color de xocolata negra, i que s'enfonsaven als extrems, cosa que li donava una expressió de tristesa permanent.

—Què vols que vegi? —vaig dir amb un esbufec, amb les mans ja menys tenses.

L'Abe es va abocar a la finestra i va assenyalar la via. Un grup d'homes es dirigia cap a nosaltres. El fum de les seves cigarretes s'arrijava a l'aire. Duien unes boines de color blau i negre. A mesura que s'acostaven, els vaig poder distingir la cara i la roba demacrada. Aquells homes eren grangers, i parlaven entre ells en un idioma que no havia sentit mai.

—Francès —va xiuxiuejar l'Abe, llegint-me la ment—. Són francesos.

Els homes feien gestos cap al tren. Un francès, de pòmuls alts i esculpits, i cabells de color negre atzabeja, va fixar la mirada en mi. Tenia el rostre vermell i la mirada ferotge. Em va adreçar unes paraules que no vaig entendre. Em vaig quedar sense alè, i de sobte em feien mal els pulmons. Vaig tenir la sensació que em desmaiaria. Em

vaig girar per recuperar l'equilibri, amb la sensació que els laterals del tren giraven al meu voltant.

Ja no sentia l'olor de camp, sinó d'excrements humans i podridura, ferum corporal, sang i vòmit. No era al tren que es dirigia a França, sinó en un que procedia de Częstochowa, Polònia, i anava cap a Alemanya. Centenars de jueus com nosaltres estaven tancats en vagons de tren que normalment es feien servir per transportar vaques i cavalls. En aquells vagons de fusta sense seients, ni moqueta, ni aïllament, ni calefacció, anàvem tan atapeïts que ens quedava molt poc espai per girar-nos, i encara menys per seure.

Aguantàvem sense menjar ni aigua, de vegades durant intervals de cinc dies. Quan el tren s'aturava, cosa que feia sovint per deixar passar els trens amb municions i subministraments bèl·lics, uns guàrdies armats obrien les portes i ens exigien que els donéssim els cossos dels que havien mort. Els jueus més vells recitaven el Kaddish, la pregària per als morts, quan passàvem els cossos als que eren a baix (ningú podia tancar els ulls dels difunts, tal com dicta el costum jueu) i llavors tots sospiràvem una mica perquè teníem més espai per moure'ns.

—Desperta —cridava l'Abe.

Vaig sentir els seus palmells picant-me les galtes. Vaig tossir i vaig agafar grans glopades d'aire, mentre m'adonava que havia perdut la consciència temporalment i que fins i tot devia haver deixat de respirar. Amb els ulls encara tancats, vaig buscar a les palpentes la mà de l'Abe i l'hi vaig estrènyer amb força. Mentre ho feia, l'Abe em va recitar a l'orella una pregària en ídix:

—«Senyor nostre, Déu de l'Univers. Sent la nostra pregària i escolta'ns...».

Tot just em començava a calmar i a obrir els ulls quan vaig sentir unes patacades contra els laterals del tren. Vaig mirar per la finestra i vaig veure com els francesos ens llançaven pedres. Una, de la mida d'un ou d'oca, va entrar volant per la porta oberta i va picar contra la paret del fons. Jo vaig tornar a refugiar-me al seient, arronsant les cames contra el pit. Em vaig tapar les orelles per bloquejar-ne els sons.

Vaig allargar el braç cap amunt i vaig estirar la camisa de l'Abe per dir-li que segués.

—Para —em va etzibar ell—. Els francesos no saben qui som per culpa de la roba que portem. Tot anirà bé.

Em vaig palpar la camisa i els pantalons curts. Després que els americans vinguessin a Buchenwald, alguns soldats havien demanat als comunistes del camp que busquessin roba nova per a nosaltres, els nens. N'érem gairebé un miler, i tots dúiem pijames de camp de concentració, que eren plens de polls i podien portar altres insectes i tifus. Algú va trobar un magatzem ple d'uniformes de les Joventuts Nazis, sabates i botes. No hi havia uniformes per a tots, però la majoria, inclòs jo, vam poder substituir els pijames, que sens dubte havien sigut de gent ja morta abans que els portéssim nosaltres, per roba que temps enrere havia sigut dels assassins.

—Mira —va dir l'Abe, mig cridant, mig xiuxiuejant—. Has de mirar.

Vaig acostar-me a la finestra, molt a poc a poc. Dos dels Nois de Buchenwald i el rabí Robert Marcus, un capellà militar de l'exèrcit americà que ens acompanyava, parlaven amb els francesos.

—Romek, no estem en perill —va dir l'Abe—. Els francesos tenen més por de nosaltres que nosaltres d'ells. Detesten els nazis. El rabí els està explicant qui som.

Em vaig relaxar i vaig parar l'orella, aprofitant que el silenci s'apoderava del tren. L'idioma francès sonava com un riu, amb elevacions ocasionals, com un crescendo en una simfonia.

Quan em vaig tornar a asseure, un noi més gran, baixet però no tan fornit com l'Abe, amb uns genolls ossuts i pelats, va venir al nostre vagó. Va prémer el cos contra el seient de l'altra banda del meu. Sense esperar que l'hi preguntés, va començar a explicar-me el que l'Abe m'acabava de dir. Pel seu dialecte de polonès, vaig suposar que era de Cracòvia o de Łódź. Devia tenir uns setze anys, però costava de determinar.

L'Abe em va tornar a estirar cap amunt per la màniga. Juntament amb el noi nou, vam mirar a fora, mentre els francesos reien i encaixaven les mans amb el rabí i amb els nois. De sobte, unes dones franceses que duïen cistells de vímet plens a vessar de menjar ens somreïen mentre avançaven cap al tren. Érem quatre-cents vint-i-set Nois de Buchenwald, repartits entre els vuit o nou vagons. Una organització benèfica d'ajuda a la infància que, segons vaig saber més tard, es deia Œuvre de Secours aux Enfants, a qui tothom es referia simplement com «l'OSE», ho havia organitzat tot perquè abandonéssim Buchenwald. Anàvem cap a França, però un altre grup, un de més petit en un altre tren, se n'anava cap a Suïssa. Al nostre hi havia els nois més petits de Buchenwald, i tots forçàvem per poder treure els braços cap enfora mentre les dones repartien ampolles de llet de cabra i de vaca, bastonets de pa, pomes i préssecs.

Al cap d'una estona, el tren va tornar a arrencar i es va incorporar a una via secundària a prop de Metz, al nord-est de França. El rabí Marcus caminava amunt i avall del tren, explicant que hi passaríem la nit, per la nostra seguretat, fins que els francesos ens poguessin identificar com el que érem i, sobretot, com el que no érem: nazis.

A la nit, amb pintura blanca que un granger els havia donat, alguns nois van escriure als laterals del tren en francès, anglès i ídix:

Som supervivents de Buchenwald.

On són els nostres pares?

Som els orfes de Buchenwald.